

Dr hab. Krzysztof Szwagrzyk

Warszawa, 14 marca 2023 r.

Opinia
w sprawie nadania stopnia doktora habilitowanego
dr. Bartłomiejowi Szyproowskiemu

Dr Bartłomiej Szyproowski jest magistrem Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu im. Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie (1995 r.), doktorem nauk humanistycznych w dziedzinie historia Wydziału Nauk Historycznych i Humanistycznych Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie (2014 r.), obecnie wykładowcą w Krajowej Radzie Sądownictwa i Prokuratury w Krakowie.

Zainteresowania badawcze Habilitanta koncentrują się wokół zagadnień związanych z organizacją i działalnością podziemnego wymiaru sprawiedliwości Armii Krajowej i Narodowych Sił Zbrojnych, antykomunistycznego podziemia zbrojnego, w szczególności II Inspektoratu Zamojskiego AK, w mniejszym zakresie także prawa karnego materialnego oraz postępowania karnego.

Ocena dorobku naukowego

Przedstawiony do oceny dorobek naukowy obejmuje: dwie monografie naukowe: *Sąd Kapturowy przy Komendzie Głównej Związki Walki Zbrojnej w Warszawie (sierpień 1940 r. – listopad 1941 r.)*. *Podziemie w walce ze zdrajcami Rzeczypospolitej*, Warszawa 2016 oraz „*Z moich kości i z mojej krwi powstanie prawdziwy Polak...*”. *II. Inspektorat Zamojski Armii Krajowej (marzec 1948 – grudzień 1954 r.)*, Warszawa 2021.

Autor ponad dwudziestu artykułów naukowych w czasopiśmie i w publikacjach zbiorowych, m.in.: *Wojskowy wymiar sprawiedliwości Armii Krajowej w Warszawie w czasie okupacji niemieckiej* [w:] *Porządek publiczny i bezpieczeństwo w okupacyjnej Warszawie*, red. R.Spalek, Warszawa 2018; *Kontrwywiad i sądownictwo Narodowych Sił Zbrojnych* [w:] *Wywiadowcza i kontrwywiadowcza działalność podziemia narodowego przeciwko Niemcom i komunistom w latach 1940-1945*, red. W.Muszyński, Warszawa 2019; *Rola prokuratora w*

sądownictwie Polskiego Państwa Podziemnego oraz udział prokuratorów w strukturach podziemnych [w:] *Prokuratura w służbie państwu i społeczeństwu*, red. A.Zbieranek, „Prokuratura i Prawo”, 2022; *Sąd Obywatelski Polski Walczącej w II Rejonie VII Obwodu „Obroza” Armii Krajowej*, „Przegląd Historyczno-Wojskowy” 2022, nr 1.

Naukowe osiągnięcia wzbogacają artykuły recenzyjne i recenzje wydawnicze sporządzane dla „Państwa i Prawa”, Przeglądu Historyczno-Wojskowego, „Glaukopisu”, czy „Pamięci i Sprawiedliwości”, a także trzynaście haseł biograficznych zamieszczonych głównie w *Konspiracji i oporze społecznym w Polsce 1944-1956. Słowniku biograficznym*, red. K.Krajewski, t. VI., Warszawa 2022.

Równoległe z tekstami naukowymi Habilitant opublikował szereg prac o charakterze popularno-naukowym. W tym zakresie aktywności badawczej znajdują się przede wszystkim prace: *Antoni Biegun „Sztubak”, Moje życie, mój los. Wspomnienia okupacyjne i więzienne żołnierza NOW i AK, dowódcy oddziału w Zgrupowaniu NSZ kapitana Henryka Flamego „Bartka”*, Warszawa-Kraków 2015; *Czechosłowackie grupy SOE i zamach na Heydricha HHHH*, Warszawa 2020; *Śladami bohaterów. Szlakami walk oddziałów antykomunistycznego podziemia na Zamojszczyźnie w latach 1944-1956. Przewodnik i mapa*, Lublin 2021; *Zlikwidować! Agenci Gestapo i NKWD w szeregach polskiego podziemia*, Kraków 2022 (współautorstwo z Wojciechem Königsbergiem). Dla szerszego odbiorcy skierował również blisko dwadzieścia tekstów zamieszczonych m.in. na łamach „Pisma Grupy Historycznej Zgrupowanie „Radosław”, „Innych oblicz historii” i „Kombatanta”.

Na niwie naukowej i popularyzatorskiej prowadzi ożywioną współpracę ze środowiskiem Światowego Związku Żołnierzy Armii Krajowej, z Archiwum Akt Nowych, Instytutem Pamięci Narodowej i Agencją Bezpieczeństwa Wewnętrznego

Na uznanie zasługuje także jego praca wyrażająca się w udziale dr. Szyprońskiego w konferencjach naukowych i w realizacji ogólnopolskich projektów badawczych oraz działania o charakterze medialnym w zakresie popularyzacji historii.

Znaczący i wartościowy dorobek naukowy Habilitanta wzbogacił polską historiografię o szereg pionierskich prac opisujących działalność podziemnego wojskowego wymiaru sprawiedliwości w Polsce podczas II. wojny światowej oraz antykomunistycznego podziemia zbrojnego, prac – dodać należy – powstałych w oparciu o szeroką bazę archiwalną i nieznaną często źródła. Symbolicznym wyrazem uznania dla Jego dokonań badawczych była przyznana w 2016 r. nagroda w IX Konkursie Książki Historycznej Roku im. Oskara Haleckiego za książkę *Sąd Kapturowy przy Komendzie Głównej Związki Walki Zbrojnej w Warszawie (sierpień 1940 r. – listopad 1941 r.)*.

Ocena rozprawy habilitacyjnej

Zwieńczeniem drogi naukowej dr. B.Szyprowskiego jest przedstawiona do oceny monografia „Z moich kości i z mojej krwi powstanie prawdziwy Polak...”. II Inspektorat Zamojski Armii Krajowej (marzec 1948 – grudzień 1954 r.), Warszawa 2021. Obszerna, licząca blisko dziewięćset stron praca skonstruowana została w oparciu o przejrzysty, uzasadniony merytorycznie układ problemowo-chronologiczny, którego ramy czasowe pracy ograniczone są datami powstania podziemnego związku i ujęcia w grudniu 1954 r. przez aparat bezpieczeństwa ostatniego ukrywającego się jej członka.

Składa się na nią dziewięć rozdziałów rozpoczynających się od historii Zamojszczyzny w okresie od lipca 1944 do kwietnia 1947 r. i biografii sylwetki dowódcy Mariana Pilarskiego, ps. Jar. W kolejnych zaprezentowane zostały organizacja, cele i metody działania oraz oddziały i akcje zbrojne II Inspektoratu Zamojskiego AK. W dalszej części szczegółowo opisane zostały aresztowania i procesy członków organizacji, działania tych, którzy kontynuowali walkę po uwięzieniu kierownictwa, a także, jakże ważna w walce każdej konspiracji rola współpracowników. Ostatni rozdział „Działania Urzędu Bezpieczeństwa Publicznego przeciwko II Inspektoratowi” szczegółowo omawiają trwającą dekadę i zakrojone na szeroką skalę operacje komunistycznego aparatu represji wobec członków Inspektoratu. Publikację zamykają bezcenne i doskonale przygotowane noty biograficzne ponad stu osób, aneksy zawierające m.in. wykaz żołnierzy Inspektoratu, którzy stracili życie, trafnie dobrane dokumenty źródłowe, liczący ponad dwieście dwadzieścia osób Wykaz zaprzysiężonych członków organizacji oraz bogata ikonografia.

Monografia powstała w oparciu o bardzo szeroką kwerendę przeprowadzoną w zbiorach: Archiwum Akt Nowych, Archiwum Państwowym w Lublinie, Archiwum Prowincji Ojców Bernardynów w Krakowie, Centralnym Archiwum Wojskowym w Warszawie – Rembertowie oraz w archiwach Instytutu Pamięci Narodowej. W obszarze imponującej mapy źródłowej znajdują się również liczne relacje świadków i uczestników zdarzeń sprzed lat, niepublikowane, pochodzące zazwyczaj ze zbiorów prywatnych wspomnienia. Wykorzystano także liczne już źródła funkcjonujące w przestrzeni internetowej, wymienione w kilkunastu stronach netografii.

Z pełnym przekonaniem należy stwierdzić, że zostały osiągnięte przedstawione przez Autora w autoreferacie cele pracy. Pierwszym z nich było opracowanie naukowej syntezy działającej na terenie Zamojszczyzny organizacji antykomunistycznej stworzonej i kierowanej

przez Mariana Pilarskiego, ps. Jar. Drugim, natomiast było sprostowanie szeregu błędów i wypełnienie „białych plam” dotyczących funkcjonowania jednej z najważniejszych struktur podziemia antykomunistycznego na Lubelszczyźnie, jaką był II Inspektorat Zamojski AK.

W każdym fragmencie monografii widoczna jest zaprezentowana przez Autora umiejętność poruszania się w bogatej i zazwyczaj trudniej do interpretacji bazie źródłowej wytworzonej przez różne struktury aparatu represji (Urząd Bezpieczeństwa, wojskowy wymiar sprawiedliwości, Korpus Bezpieczeństwa Publicznego). Na uwagę zasługuje Jego zdolność do wnikliwej analizy, trafnego formułowania wniosków i umiejętność prezentacji syntezy w zachęcającej dla czytelnika formie literackiej. Poprzez swoją pracę Habilitant wprowadził do naukowego obiegu ustalenia, których znaczenia trudno przecenić. Mimo swojej regionalności, dzięki prezentującej najwyższe standardy naukowe monografii, uwieczniona w niej historia z pewnością stanie się cennym – doskonale udokumentowanym – źródłem wiedzy o dziejach podziemia antykomunistycznego w Polsce. Należy się także spodziewać, że będzie stanowiła pewien rodzaj wzorca, według którego podobne opracowania poświęcone lokalnym strukturom Żołnierzy Wyklętych powinny powstawać.

Konkluzja

W ocenie recenzenta - wysoki poziom merytoryczny rozprawy habilitacyjnej „Z moich kości i z mojej krwi powstanie prawdziwy Polak...” i dorobek naukowy Habilitanta wypełniają warunki przyznania dr. Bartłomiejowi Szyprowskiemu stopnia doktora habilitowanego.

52-1-74